

Н. В. Параниця,
к. е. н., доцент, доцент кафедри управлінського обліку, бізнес-аналітики
та статистики, Університет державної фіскальної служби України
ORCID ID: 0000-0003-3682-4979

С. П. Параниця,
к. ю. н., доцент, професор кафедри спеціальних дисциплін та професійної
підготовки, Університет державної фіскальної служби України
ORCID ID: 0000-0001-7907-1220

Т. С. Батрак,
студентка 4-го курсу науково-навчального інституту обліку, аналізу
та аудиту, Університет державної фіскальної служби України
ORCID ID: 0000-0003-0945-2129

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.8.50

THINK TANKS ЯК ІНСТИТУЦІЇ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

N. Paranytsia,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management
Accounting, Business Analysis and Statistics, University of State Fiscal Service of Ukraine

S. Paranytsia,
PhD in Law, Associate Professor, Professor of the Department of Specialty and Professional Training,
University of State Fiscal Service of Ukraine

T. Batrak,
4rd year student of the ESI of Accounting, Analysis and Audit, University of State Fiscal Service of Ukraine

THINK TANKS AS INSTITUTIONS AND THEIR IMPORTANCE IN ENSURING ECONOMIC SECURITY

Дослідження присвячено вивченню діяльності аналітичних центрів Think Tanks у сфері економічної безпеки України. Нині розвиток аналітичних центрів Think Tanks займає особливу нішу у проведенні незалежних досліджень з питань розвитку економічної системи країни. Розглянуто поняття аналітичного центру Think Tanks та економічна безпека. Вивчено бізнес-моделі, які використовуються для роботи аналітичних центрів Think Tanks з питань визначення та класифікації інститутів, виявлення подальших перспектив їх розвитку.

Проаналізовано категорії приналежностей Think Tank за зв'язками. Досліджено методологію аналізу і оцінки соціально-економічного розвитку та економічної безпеки України. Визначити завдання аналітичних центрів Think Tank, в економічній безпеці України. Наведено переліків показників і визначено граничні критичні значення показників, а також розроблено пропозиції щодо економічної безпеки на державному рівні.

The study is devoted to the study of the Think Tanks think tanks in the field of economic security of Ukraine. Currently, the development of think tanks Think Tanks occupies a special niche in conducting independent research on the development of the country's economic system. The concepts of think tank Think Tanks and economic security are considered. The business models used for the work of Think Tanks think tanks on the definition and classification of institutions, identifying further prospects for their development have been studied.

Think Tank accessory categories are analyzed by links. The methodology of analysis and assessment of socio-economic development and economic security of Ukraine is studied. Identify the tasks of think tanks Think Tank, in the economic security of Ukraine. Lists of indicators are given and critical limits of indicators are defined, and also offers concerning economic safety at the state level are developed.

Economic security should be aimed at improving the financial system, and on its basis the national economy. Measures to ensure Ukraine's economic security should include the development of management decision-making mechanisms in the activities of public authorities, executive authorities in cooperation with the business community and civil society institutions, aimed at preventing and / or minimizing risks, possible losses from external and internal threats. sphere of economic activity. The study and knowledge of the implementation of economic security strategy is aimed at implementing the principles and mechanisms of risk management in the system of public administration, taking into account the peculiarities of conceptual approaches, goals and objectives of analytical centers. Accordingly, the formation of a system for evaluating the activities of think tanks in the field of economic security, which are determined by its transition from the field of academic research to the plane of practical implementation. The practical result of solving this problem should be a set of organizational and legal recommendations aimed at determining the list of indicators of economic security to overcome emergencies, risks and threats, formed on the principles of strategic planning and creating a system of standards and tools for public and corporate governance economic security.

The above presupposes the need to involve Think Tanks think tanks for research and development of relevant sections in the relevant areas of economic security of Ukraine.

Ключові слова: аналітичні центри, Think Tanks, економічна безпека, "мозкові центри", "фабрики думок", індекс-рейтинг.

Key words: Think Tanks, economic security, economic security, thought factories, index ratings.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Економічна безпека має буди спрямована на оздоровлення фінансової системи, а на її основі національної економіки країни. Заходи щодо забезпечення економічної безпеки України повинні передбачати вироблення механізмів прийняття управлінських рішень у діяльності органів державної влади, органів виконавчої влади у взаємодії з бізнес-спільнотою та інститутами громадянського суспільства, спрямованих на запобігання та / або мінімізацію ризиків, можливих збитків від зовнішніх і внутрішніх загроз в сфері економічної діяльності. Вивчення та знання реалізації стратегії економічної безпеки спрямована на впровадження принципів і механізмів ризик-менеджменту в систему державного управління з урахуванням особливостей концептуальних підходів, цілей і задач діяльності аналітичних центрів. Відповідно формування системи оцінки діяльності аналітичних центрів у сфері економічної безпеки, які визначаються її переходом зі сфери академічних досліджень у площину практичної реалізації. Практичним результатом вирішення цієї проблеми має бути комплекс рекомендацій організаційно-правового характеру, спрямованих на визначення переліку індикаторів економічної безпеки щодо подолання надзвичайних ситуацій, ризиків і загроз, сформованих на принципах стратегічного планування та створення системи стандартів та інструментів готов-

ності органів державного і корпоративного управління в сфері економічної безпеки.

Зазначене вище зумовлює необхідність залучення аналітичних центрів Think Tanks для проведення досліджень та розробки відповідних розділів, за відповідними напрямками економічної безпеки України.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є надати характеристику Think Tanks та визначити їх значення у забезпеченні економічної безпеки України, дослідити бізнес-моделі, які використовуються для роботи аналітичних центрів Think Tanks.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Під час дослідження ролі і місця аналітичних центрів Think Tanks в економічній безпеці держави широко використовувався інструментарій структурно-функціонального і конструктивістського підходів приділяється значна увага з боку вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, таких вчених: Ж. Джеймса, К. Дженніфери, К. Ванг, О.С. Власюк, І.І. Петренко та інші.

Водночас наявність у сучасній доктрині забезпечення економічного розвитку, реалізації ефективної соціальної політики залишається не вивченою проблема інституцій аналітичних центрів Think Tanks з питань формування економічної безпеки країни.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Аналітичні центри Think Tanks у сучасному світі відіграють значну роль в економічній безпеці держави. На жаль в Україні вони знаходяться на стадії становлення. Розвиток Think Tanks, як свідчать дослідження зарубіжних науковців, призводить до формування нових якісних напрямів і процесів. Головним завданням аналітичних центрів Think Tanks залишається підготовка вчасних і доступних економічних досліджень з критично важливих питань розвитку економіки, до яких активно залучаються політичне керівництво, суспільні діячі та преса.

Think Tanks зачисляють до "п'ятої влади" (після законодавчої, виконавчої, судової та ЗМІ).

З таких українських Мозкових центрів, які зараз успішно працюють і відіграють помітну роль у політичному й економічному житті України, окреслюємо такі:

— Міжнародний центр перспективних досліджень, заснований у 1993 році, який здійснює аналітичні дослідження економіки України. За останні роки МЦПД успішно завершив низку проектів у політичній та економічній сферах, спрямованих на підвищення потенціалу України у світі. Протягом 2015–2017 МЦПД реалізував 39 проектів у сфері реформ, реінтеграції та модернізації України. Перелік реалізованих проектів у 2015—2018 роках: підвищення економічної спроможності сільських територій у контексті імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на прикладі Чернівецької області; приховані тригери економічного зростання у країнах Вишеградської четвірки; аналіз якості впровадження реформ та їх міжсекторального впливу;

— Український центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова;

— неприбуткова громадська організація, яка здійснює дослідження в таких сферах: внутрішня політика, соціально-економічний розвиток України, енергетика, державне управління, міжнародна економіка, зовнішня політика, національна безпека й оборона, військове будівництво, міжнародна і регіональна безпека, миротворча діяльність;

— Молодіжний центр політики та інформації (МЦПІ), заснований 2002 року, є найвідомішим українським аналітичним центром у сфері реалізації державної молодіжної політики в Україні;

— Інститут трансформації суспільства (інститут О. Соскіна) заснований у 1994 році. Проводить дослідження в галузі економічних реформ, політичної трансформації суспільства, соціології, державного управління і національної безпеки, геополітики;

— Центр інновацій та розвитку заснований у 1996 році. Основний напрям діяльності центру — розвиток "третього сектору" в Україні.

В Україні створено новий think tank — Український інститут безпекових досліджень, наглядову раду якого очолив экс-секретар РНБО.

Щоб дослідити вплив Think Tanks на економічну безпеку України необхідно зауважити, що економічна безпека — це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у

світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання [1].

Як зазначає Власюк О.С. економічна безпека країни охоплює визначальні сфери життєдіяльності й розвитку людини, суспільства, держави і природи. Нехтування станом економічної безпеки може призвести до катастрофічних наслідків: занепаду галузей економіки, банкрутства підприємств і, зрештою, підриву системи життєзабезпечення держави з подальшою загрозою для її суверенітету [2, с. 7].

Досліджуючи проблему економічної безпеки, слід пам'ятати про її системну сутність. Економічна безпека держави, з одного боку, охоплює підсистеми різних сфер забезпечення життєдіяльності суспільства, які також мають певну внутрішню структуру, а з другого боку, є підсистемою міжнародної економічної безпеки [2, с. 7].

На думку І.І. Петренка, аналітичні центри або дослідницькі центри, також "мозкові центри", "фабрики думок", осередки дослідження державних політик, дослідницькі осередки, інститути політики, науково-дослідні інститути або науково-дослідні центри (англ. think tank, think factory, policy institute, research institute, research center) — дослідницькі організації, які здійснюють дослідження, адвокацію та консалтинг у таких сферах, як міжнародні відносини, політична стратегія, економіка, техніка, військова справа, екологія, культура. Більшість із них є незалежними від держави і неприбутковими організаціями, проте серед них є і такі, що отримують державне фінансування або прибутки від консалтингової діяльності. Провідні аналітичні центри можуть чинити великий вплив на вироблення урядами рішень і на стан світу у різних сферах [3].

Як зазначено в звітах Global Go To Index Tank, аналітичні центри — це організації, що проводять дослідження, аналіз та залучення державної політики. Вони є організаціями, які виробляють орієнтовані на політику дослідження, аналіз та поради щодо внутрішніх та міжнародних питань, що дозволяють політикам та громадськості приймати обґрунтовані рішення щодо питань державної політики. Аналітичні центри можуть бути пов'язаними з політичними партіями, урядами, групами інтересів або приватними корпораціями або бути створеними як незалежні неурядові організації (НУО). Ці установи часто виступають мостом між академічними та політичними спільнотами, слугуючи суспільним інтересам як незалежний голос, який перекладає прикладні та основні дослідження на мову та форму, зрозумілі, надійні та доступні для політиків та громадськості [4, с. 13].

І хоча загалом умови діяльності неурядових аналітичних центрів сьогодні є кращими, ніж в останні роки президентства Л.Кучми (зокрема, це стосується можливості більш вільно критикувати дії органів влади, покращення доступу до ЗМІ), вони залишаються такими, що стримують розвиток вітчизняних think tanks [5, с. 13].

Намагаючись поєднати діяльність аналітичних центрів з концептуальними проблемами економічної безпеки необхідно створити типологію, яка б брала до уваги порівняльні різниці в економічних системах. Ана-

літичні центри можуть відігравати багато ролей у своєму громадянському суспільстві — фактично, є великий діапазон видів роботи, що виконують аналітичні центри та їх обсяг [4, с. 13]. Науковці розробили кілька категорій для аналітичних центрів, які представлені в таблиці 1.

Упродовж останніх років виникло кілька окремих форм організації аналітичних центрів, що відрізнялися стилями роботи, моделями набору дослідників та прагненням до дотримання академічних стандартів об'єктивності та завершеності досліджень [4, с. 15].

Виникає потреба в оновленні методології аналізу і оцінки соціально-економічного розвитку та економічної безпеки України, включаючи обґрунтування переліків показників і визначення граничних критичних значень показників, а також розробити пропозиції щодо економічної безпеки на державному рівні. Аналітичні центри Think Tank, в економічній безпеці України можуть виконувати наступні завдання:

- виявлення та оцінка рівня існуючих і потенційних викликів і загроз економічній безпеці;
- визначення оптимального сценарію протидії виявленим викликам і загрозам з використанням індикативного інструментарію і імітаційного моделювання;
- планування заходів по реалізації державної політики в сфері забезпечення економічної безпеки;
- оцінку ресурсів, необхідних і достатніх для подолання викликів і загроз економічній безпеці.

Водночас перелік показників стану економічної безпеки, встановлений державними концептуальними і нормативними документами, може бути розширений і доповнений з метою підвищення рівня достовірності імітаційного моделювання з урахуванням специфіки сфери відповідальності конкретного органу державної влади.

Все це говорить про необхідність в умовах, що склалися перейти до створення системи стратегічного аналізу, управління та запобігання ризикам у сфері соціально-економічного розвитку та забезпечення економічної безпеки України з урахуванням нормативно-правової бази, що стосується вирішення проблем стратегічного управління, і з використанням сучасних наукових підходів і досвіду аналітичної роботи з аналізу проблем забезпечення економічної безпеки на національному рівні. Водночас така система повинна включати адекватне методологічне забезпечення з використанням методології побудови великих складних, розподілених систем управління.

Всесвітній індекс-рейтинг аналітичних центрів за 2019 рік досліджує базу даних більше 7500 аналітичних центрів в 181 країнах світу. Згідно з Global Go To Think Tank, найбільшу кількість аналітичних центрів знаходиться в Європі, у нас їх 2219 або 27,2% від 8162 світових [4, с. 41]. Країною в якій більше аналітичних центрів традиційно залишається — США, у Польщі — 60, у Румунії — 54, у Болгарії — 44, в Україні — 39 і по 22 у Білорусі та Литві [4, с. 42].

Для оцінки впливу аналітичних центрів Think Tanks на економічну безпеку держави використовуються такі параметри:

Таблиця 1. Категорії приналежностей Think Tank за зв'язками

Категорія	Визначення
АВТОНОМНІ ТА НЕЗАЛЕЖНІ	Суттєва незалежність від будь-яких груп впливу або донорів, автономність у роботі і фінансуванні від держави
КВАЗІ-НЕЗАЛЕЖНІ	Незалежні від держави, але контрольовані групою впливу, спонсором або підрядною організацією, що надає переважну частину фінансування та має значний вплив на роботу аналітичного центру
ДЕРЖАВНІ	Є офіційними державними організаціями.
КВАЗІ-ДЕРЖАВНІ	Отримують фінансування винятково з державних грантів і контрактів, але не є офіційними державними організаціями.
УНІВЕРСИТЕТСЬКІ	Університетські центри політичних досліджень
ПОЛІТИЧНО-ПАРТІЙНА АФІЛІАЦІЯ	Офіційно пов'язані з політичною партією
КОРПОРАТИВНІ (КОМЕРЦІЙНІ)	Комерційні організації, що займаються політичними дослідженнями, афілійовані з корпорацією або просто комерційні

Джерело: побудовано авторами на основі даних [4, с.14].

— ресурси і стратегії аналітичних центрів (джерела фінансування, обсяг бюджету, кадри, зв'язки з владою та ін.);

- сприйняття серед експертів;
- рівень цитованості аналітичних центрів та / або співробітників Think Tanks у засобах масової інформації;
- участь think Tanks у забезпеченні економічної безпеки держави шляхом комплексної протидії кримінальним правопорушенням, які несуть суттєвий негативний вплив на національну економіку, сприяють її тінізації, витоку капіталу та іншим негативним явищам, які уповільнюють темпи економічного зростання та загрожують національним інтересам у сфері економіки;

— збирання та аналіз інформації щодо економічної злочинності;

— роль Think Tanks в процесі прийняття політичних рішень на різних стадіях.

Перший тип параметрів відноситься до позиційної методикою оцінки політичного впливу, другий тип — до репутаційної методикою, а останні три можна відносити до рішенческому підходу. Хоча рівень цитованості аналітичних центрів та / або співробітників Think Tanks у ЗМІ і частота їх виступів в парламенті безпосередньо не вказують на "успішність" даних форм активності, проте, і те й інше є формою участі аналітичних центрів в процесі прийняття політичних рішень на стадії артикуляції політичних проблем і формулювання політичної "порядок денний".

Одним з важливих факторів дослідження є поява нових бізнес-моделей для роботи аналітичних центрів. Для того, щоб вижити все більше аналітичних центрів визнають необхідність постійних інновацій. Попри зміну контексту, аналітичні центри повинні реалізовувати інновації в тактиці управління, стратегічних планах, комунікації, фандрейзингу, стратегії розвитку, у застосуванні великих масивів даних [4, с. 42].

Водночас нова бізнес-модель не повинна суперечити первинній місії аналітичних центрів — проводити якісні та впливові дослідження, які можуть допомогти у формуванні політики. Тільки з інноваційними бізнес-моделями і досконалими дослідженнями аналітичні центри зможуть виживати в сучасному світі.

Ряд дослідників сходяться на думці, згідно з якою think tanks розвиваються в Україні за так званою моделлю "модернізації, що здоганяє" [2, с. 8]. Серед українських аналітичних центрів рейтинг вже традиційно у списку кращих у Східній і Центральній Європі рейтинг відзначає такі:

- центр Разумкова;
- Міжнародний Центр Перспективних Досліджень
- МЦПД;
- Democratic Initiatives Foundation-Фонд "Демократичні ініціативи";
- Інститут економічних досліджень та політичних консультацій;
- Інститут Аналітики та адвокації, який вперше в списку;
- Інститут світової політики / Institute of World Policy;
- Kyiv National Economic University;
- Dniprovsky Center for Social Research (DCSR) [4, с. 43].

У зв'язку з постійним зниженням фінансування аналітичних центрів та зростанням політизації внаслідок цього, Енріке Мендісabal рекомендує перетворити фінансування на гранти на розвиток організацій, що гіпотетично дозволить підтримати три конкретні сфери: (1) контроль якості досліджень; (2) покращення взаємодії та захисту; (3) внутрішній розвиток та управління організаціями. Він наполягає, що така зміна "перетворить наші ключові гранти на двигуни прогресу" [6].

Також важливим етапом поліпшення роботи аналітичних центрів Think Tanks у сфері економічної безпеки України стане прийняття Закону "Про Бюро економічної безпеки України", який розроблено з метою ліквідації податкової міліції, оптимізації структури та чисельності органів, які ведуть боротьбу зі злочинами у сфері економіки, усунення дублювання їх функцій та створення Бюро економічних безпеки України з метою запобігання, попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до їх підслідності [7].

Аналітичні центри Think Tanks в сучасній економічній системі виступають джерелом розвитку та формують громадську думку з широкого кола економічних, соціальних, політичних питань та проблем безпеки країни.

ВИСНОВКИ

Отже, аналітичним центрам Think Tanks України з питань економічної безпеки необхідно прагнути до того, щоб урізноманітнити джерела фінансування та визначення цілей і цінностей суспільства. Детальний аналіз розвитку аналітичних центрів Think Tanks свідчить про збільшення ролі їх діяльності та потребу в активному розвитку даного напрямку. Нові реалії вимагають розвитку провідних аналітичних центрів з питань економічної безпеки та пошуку нових можливостей в зазначеній сфері.

Література:

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

2. Власюк О.С. Економічна безпека України в умовах ринкових трансформацій та антикризового регулювання. К.: ДННУ "Акад. фін. управління", 2011. 474 с.

3. Петренко І. І. Аналітичні центри. Велика українська енциклопедія. URL: [https://vue.gov.ua/Аналітичні центри \(дата звернення: 15.04.2021\)](https://vue.gov.ua/Аналітичні_центри_(дата_звернення:_15.04.2021)).

4. McGann, James G., "2019 Global Go To Think Tank Index Report" (2020). TTCSP Global Go To Think Tank Index Reports. 17. URL: <https://www.gototthinktank.com/global-goto-think-tank-index/>

5. Неурядові аналітичні центри в Україні: стан і розвиток на фоні світових тенденцій (Аналітична доповідь Центру Разумкова). Національна безпека і оборона. № 6 (90), 2007. С. 3—9.

6. Enrique Mendizabal, Supporting think tanks series: From core and institutional support to organizational development grants. Onthinktanks.org. June 3, 2013. URL: <http://onthinktanks.org/2013/06/03/supporting-think-tanks-series-from-core-and-institutional-support-to-organizational-development-grants/>

7. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28 січня 2021 року № 1150-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T211150?an=1>

References:

1. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013), Order "About the statement of Methodical recommendations concerning calculation of level of economic safety of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (Accessed 15 April 2021).

2. Vlasjuk, O. S. (2011), Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh rynkovykh transformatsij ta antykrizovoho rehuliuвання [Economic security of Ukraine in the conditions of market transformations and anti-crisis regulation], DNU "Akad. fin. upravlinnia", Kyiv, Ukraine.

3. Petrenko, I. I. (2019), "Analytical centers", available at: https://vue.gov.ua/Analitichni_tsentry (Accessed 15 April 2021).

4. McGann, J. G. (2020), "2019 Global Go To Think Tank Index Report", TTCSP Global Go To Think Tank Index Reports, vol. 17, available at: <https://www.gototthinktank.com/global-goto-think-tank-index/> (Accessed 15 April 2021).

5. Razumkov Centre (2007), "Non-governmental think tanks in Ukraine: state and development against the background of world trends", Natsional'na bezpeka i oborona, vol. 6 (90), pp. 3—9.

6. Enrique Mendizabal (2013), "Supporting think tanks series: From core and institutional support to organizational development grants. Onthinktanks.org. June 3", available at: <http://onthinktanks.org/2013/06/03/supporting-think-tanks-series-from-core-and-institutional-support-to-organizational-development-grants/> (Accessed 15 April 2021).

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2021), The Law of Ukraine "About the Bureau of Economic Security of Ukraine", available at: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T211150?an=1> (Accessed 15 April 2021).

Стаття надійшла до редакції 15.04.2021 р.